

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Regeringsuppdrag

Aktivering av civilplikt inom kommunal räddningstjänst

- Redovisning av genomförda åtgärder för
att förbereda en aktivering

**Aktivering av civilplikt inom kommunal räddningstjänst – Redovisning
av genomförda åtgärder för att förbereda en aktivering**

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
Enhet: Enheten för utbildningsutveckling

Text: Per Huling

Publ nr: MSB2173 – februari 2023
ISBN: 978-91-7927-366-8

Innehåll

SAMMANFATTNING	4
1. UPPDRAGET	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Om uppdraget och genomförandet.....	5
2. TOTALFÖRSVARSPLIKT	7
3. UPPDRAGSREDOVISNING	10
3.1 Aktivering av civilpliktssystemet i stort	10
3.1.1 Påbörjat arbete med att ta fram föreskrifter.....	10
3.2 Identifiering, utredning, inskrivning och krigsplacering av berörda individer	11
3.2.1 Identifiering av individer.....	11
3.2.3 Behov av författningsändringar för utförande av annan utredning	13
3.2.4 Inskrivning och krigsplacering	16
3.2.5 Bedömning av antal individer	17
3.3 Behov av kompletterande utbildning	17
3.3.1 Behov av inledande repetitionsutbildning	17
3.3.2 Behov av återkommande repetitionsutbildning därefter.....	18
3.4 Konsekvenser av aktiveringen	18
3.4.1 Konsekvenser för individen	18
3.4.2 Konsekvenser för kommuner och kommunal räddningstjänst.....	19
3.4.3 Konsekvenser för annan samhällsviktig verksamhet.....	19
3.4.4 Kostnadsberäkningar.....	20
4. ÖVERGRIPANDE BESKRIVNING AV VAD SOM BEHÖVER SKE OCH NÄR.....	23
4.1 Övergripande tidslinje och behov av åtgärder.....	23
4.2 Stöd till kommunal räddningstjänst.....	24
4.3 Information till berörda aktörer.....	24
BILAGA 1: FÖRFATTNINGSÄNDRINGAR	26

Sammanfattning

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) redovisar här genomförda åtgärder som vidtagits, samt vilka åtgärder som behöver vidtas för att en aktivering av civilplikten inom kommunal räddningstjänst i enlighet med regeringsbeslut Fö2023/00118 ska kunna realiseras.

Uppdraget har genomförts i nära samverkan med Totalförsvarets plikt- och provningsverk. MSB har också inhämtat synpunkter från Sveriges Kommuner och Regioner, samt från ett urval av kommunala räddningstjänstorganisationer. Synpunkter har även inhämtats från civilområdesansvariga länsstyrelser.

MSB bedömer att kommunal räddningstjänst behöver tillföras betydande förstärkning av personal och materiel, vilket mer ingående redovisas i svaret på regeringsuppdraget om dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunal räddningstjänst under höjd beredskap (Ju2022/02313). Det handlar övergripande om att den nuvarande personella numerären på cirka 16 000 hel- och deltidsanställda brandmän i kommunal räddningstjänst fördubblas för att lösa uppgifter under höjd beredskap. Dessa behöver personlig skyddsutrustning och dessutom behövs betydande förstärkning av materiel för bl.a. brandsläckning samt tillkommande uppgifter för räddningstjänst under höjd beredskap som hantering av oexploderad ammunition samt sök- och räddningsinsatser i raserade byggnader.

Genom en aktivering av civilplikt inom kommunal räddningstjänst, och med utgångspunkt i de personer som sedan tidigare har en kompetens genom utbildning eller erfarenhet för uppgifter inom räddningstjänst, bedömer MSB att mellan 2000 och 3 000 personer kan tillföras kommunernas krigsorganisationer för räddningstjänst vid utgången av 2026. Det motsvarar utifrån MSB:s bedömning ca 13-19 procent av det totala behovet av tillkommande personal för den närmaste tioårsperioden. Tidplanen är ambitiös, men möjlig givet de förberedande åtgärder som MSB vidtagit i dialog med berörda aktörer, samt att de åtgärder som redovisas kan vidtas vid de tidpunkter som krävs.

Även om denna åtgärd genomförs kommer det finnas ett kvarstående behov av att använda civilplikt som verktyg för personalförsörjning både inom kommunal räddningstjänst och för andra verksamhetsområden. För kommunal räddningstjänst handlar det både om att möjliggöra ytterligare förstärkning av krigsorganisationernas storlek och att säkerställa förmåga för särskilda uppgifter för räddningstjänst under höjd beredskap. MSB ser att det behovet kan tillfredsställas genom mönstring och uttag till grundutbildning med civilplikt. MSB ser också ett behov av att längden på grundutbildningen kan variera då en del av de uttagna behöver ha förmåga att utföra särskilda uppgifter. En aktivering av civilplikt bör därför inte stanna vid vad som redovisas i denna rapport utan ses som en åtgärd som lämpligen vidtas i ytterligare steg.

1. Uppdraget

1.1 Bakgrund

Personalförsörjning är en grundförutsättning för det civila försvaret. Det behöver säkerställas att rätt person finns på rätt plats. Om ordinarie personal inte räcker till för att upprätthålla viktig verksamhet under höjd beredskap och krig finns flera sätt att tillgodose personalbehoven. Utgångspunkten för personalförsörjningen av det civila försvaret är att anställda och frivilliga ska användas så långt som möjligt. Om det därutöver behövs ytterligare förstärkningspersonal kan civilpliktiga också användas.

I mars 2022 gav regeringen MSB i uppdrag att redovisa förslag på åtgärder som kan vidtas för att stärka det civila försvaret.¹ MSB slutredovisade uppdraget i oktober 2022 genom rapporten *Civilt försvar mot 2030 – ett totalförsvar i balans*². I rapporten konstaterades att civilplikt utgör ett viktigt instrument för personalförsörjningen av civilt försvar. I delredovisningen av uppdraget som lämnades in den 10 maj 2022 föreslog MSB att regeringen skyndsamt skulle besluta om aktivering av civilplikten, där det framhölls som särskilt angeläget att möjligheten att skriva in sådan personal som redan har nödvändiga kunskaper kommer på plats.

I MSB:s uppdrag om att ta fram dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunal räddningstjänst under höjd beredskap³ som redovisas samtidigt med detta uppdrag 1 mars 2023, understryks ytterligare betydelsen av civilplikt som instrument för personalförsörjning av kommunal räddningstjänst under höjd beredskap.

Civilplikten kan nyttjas på flera sätt för att säkerställa personalförsörjningen i det civila försvaret. Det kan ske genom grundutbildning mot befattningar som kommunal räddningstjänst ska upprätthålla under höjd beredskap.⁴ Det kan också ske genom att identifiera och efter annan utredning⁵ skriva in och krigsplacera individer som har tillräckliga kunskaper för en krigsuppgift. Dessa kan då ianspråkta utan föregående mönstring och grundutbildning. Genom en aktivering av civilplikten ges viktiga verktyg för att bidra till tillräcklig förmåga för uppgifterna inför och under höjd beredskap.

1.2 Om uppdraget och genomförandet

Regeringen uppdrog den 12 januari 2023 åt MSB att genomföra de åtgärder som behövs för att förbereda för ett beslut om en aktivering av civilplikten som

¹ MSB rapport (Ju2022/01209/SSK).

² Civilt försvar mot 2030 – ett totalförsvar i balans (Ju2022/01209/SSK).

³ Dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunal räddningstjänst under höjd beredskap, MSB dnr 2022-09064, svar på regeringsuppdrag Ju 2022/02313.

⁴ Till exempel ammunitionsröjare för att fylla kommuners uppgifter enligt 8 kap 2 § punkt 1-2 lagen (2003:778) om skydd mot olyckor.

⁵ 3 kap 4 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

innebär att totalförsvarspliktiga som har genomgått relevant utbildning ska kunna skrivas in för civilplikt, fullgöra eventuellt nödvändig grundutbildning, krigsplaceras i en befattning samt fullgöra repetitionsutbildning inom kommunal räddningstjänst.⁶

MSB har genomfört uppdraget i nära samverkan med Totalförsvarets plikt- och prövningsverk. Dels i de delar som berör hanteringen av den civilpliktige och aktiveringen, samt för inhämtande av kostnadsberäkningar för myndighetens tillkommande kostnader med anledning av en aktivering i enlighet med uppdragsredovisningen.

MSB har under uppdraget också haft dialog med Försäkringskassan som ansvarig myndighet för utbetalning av förmåner förenade med plikten, samt inhämtat kostnadsberäkningar för myndighetens tillkommande kostnader med anledning av aktivering i enlighet med uppdragsredovisningen.

Under uppdragets genomförande har synpunkter inhämtats från Sveriges kommuner och regioner samt ett urval av kommunala räddningstjänstorganisationer och civilområdesansvariga länsstyrelser i enlighet med uppdraget. Vidare har dialog också förts med andra intressenter med anledning av uppdraget.

⁶ F62023/00118

2. Totalförsvarsplikt

Totalförsvarsplikt

Från året man fyller 16 till slutet av det år man fyller 70 omfattas alla svenska medborgare av totalförsvarsplikt. Detsamma gäller för dem som i samma åldrar är bosatta i Sverige. Totalförsvarsplikt består av värnplikt, civilplikt och allmän tjänsteplikt. De tre pliktformerna är delar i en helhet och regleras till stor del i samma författningar, med lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt som övergripande lag. Sedan 2010 gäller alla delar av totalförsvarsplikten lika för män och kvinnor. Totalförsvarsplikten är en inskränkning av den enskildes rörelsefrihet som den beskrivs i 2 kap. 8 § regeringsformen och måste utformas så att den följer regeringsformens bestämmelser om hur sådana inskränkningar ska utformas.

Skyldigheten att genomgå mönstring (se vidare nedan) samt skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt är enligt lagen om totalförsvarsplikt beroende av att regeringen med hänsyn till försvarsberedskapen beslutar om det. Detta har regeringen gjort när det gäller skyldigheten att genomgå mönstring och att fullgöra grund- och repetitionsutbildning med värnplikt, men inte för skyldigheten att genomgå grund- och repetitionsutbildning med civilplikt. Vad som beskrivs nedan om utbildning med civilplikt, förutsätter därför regeringsbeslut för att kunna tillämpas.

Civilplikt

Civilplikt syftar till att säkerställa det civila försvarets behov av personal. Det sker genom att totalförsvarspliktiga skrivs in för civilplikt och krigsplaceras. De är därefter skyldiga att under höjd beredskap fullgöra krigstjänstgöring. Om det behövs för Sveriges försvarsberedskap kan regeringen även föreskriva att de ska fullgöra beredskapstjänstgöring. På så sätt kan det civila försvaret vid behov garanteras personal med rätt kompetens och i tillräcklig omfattning. Genom att det finns en central registerhållning för totalförsvarsplikt, säkerställs också att den som är krigsplacerad med civilplikt inte samtidigt är krigsplacerad någon annanstans, t.ex. i Försvarsmakten. Civilplikt får fullgöras i de verksamheter som finns angivna i bilagan till förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt. Om tjänsten rör delaktighet i säkerhetskänslig verksamhet, sker säkerhetsprövning i enlighet med vad som anges i säkerhetsskyddslagen (2018:585).

Utredning, inskrivning, utbildning och krigsplacering

För civilplikt får bara så många totalförsvarspliktiga skrivas som behövs i det civila försvaret. Tillämpning av civilplikt utgår därför alltid från ett identifierat behov. Finns ett sådant behov är nästa steg att identifiera vilka totalförsvarspliktiga som kan och bör skrivas in med civilplikt. För att det ska gå att utreda vilka förutsättningar som finns för att skriva in personer till värn- eller civilplikt, är alla totalförsvarspliktiga skyldiga att på begäran genomgå en utredning om sina personliga förhållanden. Detta kan göras genom mönstring eller annan utredning än mönstring.

Annan utredning än mönstring kan utföras av Plikt- och prövningsverket, av annan statlig myndighet som regeringen bestämmer, av en kommun eller en region. Om det inte är nödvändigt kan utredningen ske utan personlig inställelse. Om utredningen visar att en totalförsvarspliktig är lämplig kan denne skrivas in för civilplikt. Detta kan t.ex. ske när en person via sitt yrke eller på annat sätt redan har skaffat sig nödvändiga kunskaper för en tjänst. Inskrivning för civilplikt görs av Plikt- och prövningsverket. Krigsplacering sker efter inskrivning. Om inskrivningen omfattar grundutbildning sker dock krigsplacering efter utbildningens slut. Så snart krigsplacering har skett kan personen ianspråkta för krigs- eller beredskapstjänstgöring.

Mönstring krävs för att en person ska kunna skrivas in för civilplikt med grundutbildning längre än 60 dagar. Mönstring sker alltid vid Plikt- och prövningsverket och alltid genom personlig inställelse. Krigsplacering för den som har skrivits in för civilplikt med grundutbildningen längre 60 dagar sker efter att utbildningen är slutförd.

Grundutbildning med civilplikt kan ske i de verksamheter som finns angivna i förordningen om totalförsvarsplikt. Beroende på om grundutbildningen under- eller överstiger 60 dagar skiljer sig vissa regler och bestämmelser åt, bland annat vad gäller förmåner, medinflytande, krigsplacering och utbildningsstart.

För att vidmakthålla och utveckla sina kunskaper kan den som är inskriven för värn- eller civilplikt även kallas in för repetitionsutbildning.

Tillämpning av civilplikt

Lagstiftning om civilplikt har funnits sedan 1930-talet, till en början med fokus på luftskydd. Senare utökades användningsområdet och antalet totalförsvarspliktiga som fullgjorde civilplikt var under perioder relativt betydande. Som ett exempel kan nämnas att Totalförsvarets pliktverk under 1997 skrev in 2 786 personer för civilplikt. Under 2000-talet minskade antalet personer som fullgjorde civilplikt, till stor del som en följd av en förändrad hotbild och nerdragningar i det civila försvaret. Verksamheterna som civilplikt fullgjordes i blev färre och 2002 hade antalet personer som skrevs in för civilplikt sjunkit till 700. År 2008 genomfördes grundutbildning längre än 60 dagar senaste gången, detta av civilpliktiga kraftlednings-, ställverks- och kraftverksreparatörer i regi av Svenska Kraftnäs. Efter detta fortsatte beredskapspoliser under en kort period att genomgå civilplikt med kort grundutbildning samt repetitionsutbildning. Därefter upphörde grundutbildning med civilplikt helt och hållet.

2010 fattade riksdagen beslut om att totalförsvarspliktiga endast skulle vara skyldiga att genomgå mönstring, grundutbildning och repetitionsutbildning om regeringen beslutar om det. Eftersom något beslut om att tillämpa bestämmelserna om att fullgöra civilplikt inte har fattats, går det idag inte att skriva in totalförsvarspliktiga för civilplikt och kalla dem till grundutbildning. Någon utbildning med civilplikt har inte heller skett på mer än ett decennium. Ett mycket litet antal personer är fortfarande inskrivna och krigsplacerade med civilplikt. Detta rör sig dock om personer som grundutbildades före 2010.

Särskilt om annan utredning

Inskrivning för civilplikt sker antingen efter mönstring eller efter annan utredning än mönstring. I det system som föregick det nu rådande fanns, vad gäller begreppet *annan utredning*, en motsvarande möjlighet att skriva in personer för civilförsvarsplikt i civilförsvarsorganisationen efter annan utredning än mönstring, ett system för vilket länsstyrelserna ansvarade. I praktiken genomfördes utredningen genom att ansvarig länsstyrelse anmodade den civilförsvarspliktige att lämna nödvändiga upplysningar om personliga förhållanden, varefter de pliktiga skrevs in i civilförsvarsorganisationen av Länsstyrelsen. Typiska uppgifter för sådana civilförsvarspliktiga, som endast krävde en kortare grundutbildning, var att ingå i en hemskyddsgrupp, som hade till uppgift att leda verksamheten i hemskyddsområdena. Uttagningen av personal med civilförsvarsplikt skedde i stor utsträckning bland värnpliktiga som fick uppskov från militär tjänstgöring, bland dem som vid 47 års ålder lämnade det militära försvaret och bland dem som före 47 års ålder inte längre behövdes inom Försvarmaktens krigsorganisation.

I och med införandet av lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt försvann civilförsvarsorganisationen, hemskyddsorganisationerna och civilförsvarsplikten, och den decentraliserade ordningen med värnpliktskontor, inskrivningsnämnder och länsstyrelser ersattes med ett centraliserat system där Totalförsvarets pliktverk ansvarade för all inskrivning av totalförsvarspliktiga. Regeringen uttalade dock att det även framgent skulle vara möjligt dels för Totalförsvarets pliktverk, och dels för andra bemanningsansvariga kommuner, landsting och statliga myndigheter att vidta sådana mindre omfattande utredningar än mönstring för krigsplacering med civilplikt.⁷

Användandet av ett tillvägagångssätt där personer skrivs in efter annan utredning än mönstring tycks dock i praktiken inte ha nyttjats efter lagens tillkomst, åtminstone inte av Plikt- och prövningsverket. En sannolik förklaring till detta kan vara att det succesivt förbättrade säkerhetspoliska läget från 1995 och framåt innebar att de bemanningsansvariga aktörerna i totalförsvarsystemet aldrig såg något reellt behov av ytterligare civilpliktiga, utöver de som skrevs in i samband med mönstring. Detta innebär att det, åtminstone hos Plikt- och prövningsverket, helt saknas rutiner för hur systemet såväl i praktiken som i administrativt hänseende är, och var, tänkt att fungera.

⁷ Prop. 1994/95:6 s 129f

3. Uppdragsredovisning

3.1 Aktivering av civilpliktssystemet i stort

I föreliggande uppdrag finns en tydlig avgränsning om att genomföra förberedande åtgärder för aktivering av civilplikt för de som redan har tillräcklig kompetens för uppgifter inom kommunal räddningstjänst. En del av dessa förberedande åtgärder är dock av generell karaktär och blir användbara även vid en aktivering i vidare mening än vad uppdraget avgränsas till.

Det är viktigt att beakta att civilplikten är ett verktyg som det finns bredare behov av än vad föreliggande uppdrag avgränsas till. En aktivering bör därför inte stanna vid detta steg, utan ses som en åtgärd som lämpligen vidtas i ytterligare steg. Fortsättning kan ske både avseende fler verksamhetsområden och en aktivering av civilplikt med mönstring och därmed möjliggörande för längre grundutbildningar än 60 dagar. För detta finns ett uppenbart behov inom kommunal räddningstjänst, för att säkerställa förmåga att hantera tillkommande uppgifter för räddningstjänst under höjd beredskap.

3.1.1 Påbörjat arbete med att ta fram föreskrifter

Föreskrifter för civilplikt i enlighet med förordningen (1995:238) om totalförsvarspunkt

En del i uppdraget är att påbörja arbetet med att ta fram föreskrifter i enlighet med förordningen (1995:238) om totalförsvarspunkt.

Då regeringsuppdraget endast avser totalförsvarspunktiga som redan genomgått relevant räddningstjänstutbildning föreligger behov av:

- Föreskrifter om grundutbildningens och repetitionsutbildningens längd och genomförande.
- Föreskrifter om krigsplacering av totalförsvarspunktiga som fullgör civilplikt i det civila försvaret.
- Föreskrifter om ledighet och fritid för totalförsvarspunktiga under tjänstgöring.

Utgångspunkten för dessa är tidigare gällande myndighetsföreskrifter på civilpliktsområdet.⁸

Vid aktivering av civilplikt för kommunal räddningstjänst kommer det även finnas behov av att förordna auditörer för att fullgöra de uppgifter som följer av lag (1992:1811) och förordning (1995:241) om disciplinansvar inom totalförsvaret

⁸ KBMFS 2003:5 Krisberedskapsmyndighetens föreskrifter om ledighet och fritid för totalförsvarspunktiga under tjänstgöring, KBMFS 2003:6 Krisberedskapsmyndighetens föreskrifter om utbildning och krigsplacering av totalförsvarspunktiga.

m.m. MSB kommer med stöd av dessa författningar behöva förordna auditörer och föreskriva om arvoden för dessa.

MSB bedömer att innehållet i tidigare gällande föreskrifter kan ligga till grund för nya. Följande delar behöver dock särskilt beaktas i ett sådant arbete:

- regleringen av vilka aktörer som är bemanningsansvariga, vilka som ska framställa till Plikt- och prövningsverket beslut om krigsplacering, samt vilka aktörer som ska vara utbildningsansvariga.
- bilagan med befattningar och typer av befattningar där utbildning och krigsplacering för civilplikt får ske kan eventuellt avgränsas till verksamheter inom vilka civilplikt aktiveras alternativt tydliggöras i beslutet om aktivering.

3.2 Identifiering, utredning, inskrivning och krigsplacering av berörda individer

MSB har uppgifter om individer som genomgått relevant utbildning i myndighetens och Statens räddningsverks (SRV) regi, för uppgifter inom räddningstjänst.⁹ Den genomgångna utbildningen bedömer MSB innebär att individen har den kompetens som behövs. Dessa uppgifter kan därför utgöra grund för en utredning av individens förhållande i övrigt inför inskrivning och krigsplacering. På motsvarande sätt har kommunal räddningstjänst uppgifter om individer som varit anställda i verksamheten, som inte genomgått utbildning i MSB:s eller SRV:s regi, och som genom sin yrkeserfarenhet och lokalt genomförda utbildningar uppenbart har den kompetens som behövs.

Utifrån 3 kap. 4 § Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt, behöver *annan utredning* genomföras av dessa individer innan dess inskrivning och krigsplacering sker.

Figur 1. Övergripande processbild för identifiering, utredning, inskrivning och krigsplacering

3.2.1 Identifiering av individer

MSB har identifierat individer och efter genomförda analyser kan konstateras att det finns olika grupperingar med delvis olika förutsättningar inför fullgörandet av *annan utredning*.

Individerna kan övergripande grupperas i de som;

- har genomfört utbildning relativt nyligen (0-10 år),

⁹ Det gäller Utbildning i skydd mot olyckor och tidigare motsvarande utbildning, Grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap och motsvarande utbildningar, samt tidigare genomgångna grundutbildningar med civilplikt.

- har genomfört utbildning längre tillbaka (11-20 år) och som haft en relevant yrkeserfarenhet senast tiden (0-10 år),
- studerar nu och i framtiden och som inte är eller blir yrkesverksamma inom kommunal räddningstjänst,
- de som genomfört tidigare grundutbildning med civilplikt (1996-2006) och som haft en relevant yrkeserfarenhet senast tiden (0-10 år),
- de som varit anställda i kommunal räddningstjänst senaste tiden (0-10 år) men som inte genomgått utbildning hos MSB eller SRV.¹⁰

3.2.2 Utförande av annan utredning inför inskrivning med civilplikt

En utgångspunkt för genomförande av *annan utredning* är att individen har en kompetens för räddningstjänstuppgifter till den befattning som vederbörande ska krigsplaceras i, genom utbildning eller yrkeserfarenhet. Utöver denna kompetens behöver följande beaktas;

Individen är 60 år eller yngre vid tidpunkten för inskrivningen.

Även om 70 år utgör borte gräns för civilplikt, bedömer MSB att det inte är samhällsekonomiskt motiverat att överskrida 60 år. Det med anledning av att individen behöver ingå i krigsorganisationen under längre tid för att den tillförda kompetensen genom bl.a. inledande repetitionsutbildning ska anses motiverad.

Individen är disponibel samt arbetar inte redan inom kommunal räddningstjänst.

Individen är inte redan krigsplacerad i annan verksamhet (vilket kontrolleras av Plikt- och prövningsverket i samband med disponibilitetskontroll), och är inte heller anställd inom kommunal räddningstjänst.¹¹

Individen har de kropps krafter och hälsotillstånd som krävs för uppgiften.

En utgångspunkt för utredningen är att individen har de kropps krafter och hälsotillstånd som krävs för uppgiften, genom att individen inom ramen för ansökan till tidigare genomgången utbildning eller under tidigare anställning i kommunal räddningstjänst genomgått hälsoundersökningar och därutöver i de flesta fall även fysiologiska tester. För utredandet av att dessa förhållanden inte ändrats påtagligt kan intyg behöva inhämtas som styrker påtagliga förändringar i tillståndet.

Utförare av annan utredning än mönstring

MSB konstaterar att det i befintligt regelverk finns alternativa utförare av annan utredning än mönstring. I lagen om totalförsvarsplikt anges Plikt- och prövningsverket uttryckligen som en utförare men även andra statliga myndigheter som utpekats av regeringen kan utföra annan utredning än mönstring. Med beaktande av att MSB inte finns bland de utpekade myndigheterna kommer det behövas författningsändringar oavsett vilken utförare som utses att utföra den

¹⁰ För att uppgifter om dessa individer ska kunna inhämtas, kommer samtycke från individen för nödvändig personuppgiftshandling behöva ske.

¹¹ En individ kan arbeta inom kommunal räddningstjänst utan att vara krigsplacerad. För att säkerställa att dessa inte tas i anspråk med civilplikt, behöver uppgifter inhämtas från individen.

utredning som behövs för att kunna få fram personer som kan åläggas civilplikt inom räddningstjänsten. MSB har här valt att avgränsa redovisningen till två alternativa fall, det ena fallet innebär att MSB är utförare och det andra fallet innebär att Plikt- och prövningsverket är utförare.

I alternativet där MSB är ansvarig för utförandet kommer MSB att förse Plikt- och prövningsverket med uppgifter om individen efter fullgjord utredning, varefter Plikt- och prövningsverket skriver in individen och krigsplacerar den. I det andra alternativet är det Plikt- och prövningsverket som, efter att ha inhämtat uppgifter från MSB om genomförd relevant utbildning, genomför *annan utredning än mönstring* och därefter skriver in individen och krigsplacerar den. Alternativen för med sig olika behov av författningsstöd vilket redovisas i 3.2.3.

Plikt- och prövningsverket framhåller särskilt att alternativet där de är ansvariga för genomförandet av *annan utredning* inte är i linje med deras uppdrag, eller ändamålsenligt för omständigheterna. Det beror dels på vad myndigheten i övrigt genomför för uppgifter, där beskriven hantering inte är förenlig med dessa. Dels beroende på att ansvarsförhållandet skulle kunna utgöra prejudikat för en eventuell bredare aktivering av civilplikten där fler verksamhetsområden berörs.

3.2.3 Behov av författningsändringar för utförande av annan utredning

MSB som utförare av annan utredning än mönstring

Som framgår av 2 kap. 1 § lag om totalförsvarsplikt kan regeringen utöver Plikt- och prövningsverket även bestämma att annan statlig myndighet ska utföra annan utredning än mönstring av totalförsvarspliktiga förutsättningar för civilplikt. I 4 kap. 5 § andra stycket förordning om totalförsvarsplikt har regeringen pekat ut ett antal statliga myndigheter. MSB finns inte utpekad bland dessa myndigheter. De myndigheter som anges i 4 kap. 5 § andra stycket förordningen om totalförsvarsplikt kan med stöd av 2 § andra stycket totalförsvarsdatalagen behandla personuppgifter med stöd av totalförsvarsdatalagen.

Genom ändring av 4 kap. 5 § andra stycket förordning om totalförsvarsplikt kan MSB föras in bland de statliga myndigheter som har rätt att bland annat utföra utredning om totalförsvarspliktiga personliga förhållanden genom annan utredning än mönstring. MSB får då även rättslig grund för att behandla personuppgifter i enlighet med totalförsvarsdatalagen med stöd av 2 § andra stycket totalförsvarsdatalagen.

Enligt MSB:s bedömning innebär dock en sådan förordningsändring inte någon möjlighet för MSB att behandla de redan befintliga personuppgifterna om vilka som har genomgått relevanta utbildningar för räddningstjänst hos MSB/SRV. Detta med hänsyn till finalitetsprincipen i artikel 5.1 b EU:s dataskyddsförordning. Behandlingen av de redan befintliga uppgifterna om vilka som genomfört utbildningar inom räddningstjänst hos MSB/SRV för annan utredning än mönstring enligt lagen om totalförsvarsplikt innebär att personuppgifterna

kommer att behandlas för ett annat ändamål än för det ändamål de har samlats in. Det räcker därmed inte att föra in MSB som en av de statliga myndigheter som pekas ut i 4 kap. 5 § andra stycket förordning om totalförsvarsplikt för att MSB ska kunna använda de befintliga personuppgifterna om vilka som redan har genomfört relevanta utbildningar för räddningstjänst. Däremot gör en sådan ändring det möjligt för MSB att i framtiden kunna behandla personuppgifter för att utföra annan utredning av totalförsvarspliktigas förutsättningar för civilplikt inom räddningstjänsten för de som framöver genomför relevanta utbildningar hos MSB.

För att MSB ska kunna utreda lämpligheten att skrivas in för civilplikt för dem som redan har genomfört relevant utbildning för räddningstjänst behöver MSB i enlighet med artikel 23 EU:s dataskyddsförordning få stöd genom en författningsreglering för att ändra ändamålet för behandlingen av de befintliga personuppgifterna. På samma sätt behöver MSB rättsligt stöd för att kunna uppdatera kontaktuppgifterna för berörda personer via folkbokföringen, uppgifter som MSB behöver för att kunna uppfylla informationsskyldigheten om ändamålsändringen enligt EU:s dataskyddsförordning.

Eftersom civilplikt är en åtgärd av mycket ingripande karaktär i en enskilds fri- och rättigheter bedömer MSB att det borde krävas stöd genom lag för ovanstående ändamålsändring, antingen genom tillägg i totalförsvarsdatalagen eller genom att det regleras i särskild ny lagstiftning. Detta eftersom denna ändrade behandling av uppgifterna hos MSB inte tidigare har varit reglerad så som personuppgiftshanteringen för Plikt- och provningsverket och redan nu utpekade myndigheter är reglerad genom lag och förordning om totalförsvarsplikt samt totalförsvarsdatalagen.

Plikt- och provningsverket som utförare av annan utredning än mönstring

För att Plikt- och provningsverket ska kunna utreda totalförsvarspliktiga personer som har genomfört relevanta utbildningar för räddningstjänst och som därmed skulle kunna vara aktuella för fullgörande av civilplikt inom räddningstjänsten behöver myndigheten kunna få ta del av personuppgifter som idag finns hos MSB.

Ett överlämnande av dessa personuppgifter från MSB till Plikt- och provningsverket innebär en personuppgiftsbehandling som för att vara tillåten enligt EU:s dataskyddsförordning kräver dels rättslig grund, dels hantering i enlighet med det ändamål för vilket personuppgifterna från början samlades in.

Den rättsliga grunden för MSB:s nuvarande behandling av dessa personuppgifter finns i artikel 6.1 e EU:s dataskyddsförordning i förening med MSB:s och tidigare SRV:s uppdrag att bedriva utbildning för den kommunala räddningstjänstens behov, och ändamålet som de samlats in för är genomförande av denna utbildning. MSB anser inte att överlämnandet av dessa personuppgifter till Plikt- och provningsverket för utredning om inskrivning med civilplikt och åtföljande

krigsplacering ryms inom det ursprungliga ändamålet och det finns därför behov av författningsändringar.

Ska Plikt- och prövningsverket få ta del av de personuppgifter MSB har behöver MSB - som nämnts ovan - i enlighet med artikel 23 EU:s dataskyddsförordning få stöd genom en författningsreglering för att ändra ändamålet för behandlingen av de befintliga personuppgifterna så att MSB kan lämna över dem till Plikt- och prövningsverket. Som tidigare nämnts behöver MSB på samma sätt rättsligt stöd för att kunna uppdatera kontaktuppgifterna för berörda personer via folkbokföringen, uppgifter som MSB behöver för att kunna uppfylla informationsskyldigheten om ändamålsändringen enligt EU:s dataskyddsförordning.

Civilplikt innebär en ingripande åtgärd i enskildas fri- och rättigheter vilket regleras genom lagen och förordningen om totalförsvarsplikt. MSB bedömer att en skyldighet för MSB att lämna de befintliga uppgifterna till Plikt- och prövningsverket för att de ska utföra annan utredning bör kunna åstadkommas genom en ändring i 3 kap. förordning om totalförsvarsplikt. Genom att i 3 kap. förordningen om totalförsvarsplikt föreskriva en skyldighet för MSB att till Plikt- och prövningsverket lämna befintliga uppgifter om de som genomfört relevanta utbildningar hos MSB/SRV skapar regeringen det författningsstöd som behövs för en ändamålsändring av MSB:s personuppgiftshantering.

Eftersom Plikt- och prövningsverket har rättslig grund i 6 § totalförsvarsdatalagen att hantera personuppgifter för bland annat utredning av personliga förhållanden och därmed bör ha möjlighet att aktualisera personuppgifterna från folkbokföringen kan MSB med stöd av Plikt- och prövningsverket få ut informationen om ändamålsändring till berörda personer.

Vid den vidare hanteringen som genomförandet av annan utredning än mönstring kommer innebära bör det regleras ett tydligt uppdrag till Plikt- och prövningsverket och MSB att samverka vid genomförandet av arbetet så att Plikt- och prövningsverket får stöd i arbetet med kriterier för lämplighetsprövningen av de pliktiga, befattningsbeskrivningar med flera frågor som MSB har sakkunskap om.

Författningsstöd för krigsplacering

För att Plikt- och prövningsverket ska kunna krigsplacera de civilpliktiga på rätt plats behöver Plikt- och prövningsverket få besked om var detta ska ske. Om MSB förs in bland de uppräknade myndigheterna i 4 kap. 5 § förordningen om totalförsvarsplikt får myndigheten också rätt att göra framställning om krigsplacering till Plikt- och prövningsverket enligt 4 kap. 7 § samma förordning. För de pliktiga som avses i denna uppdragsredovisning föreslår MSB att detta också tydliggörs genom att MSB får i uppdrag av regeringen att redovisa en planering för placeringen och att regeringen ger Plikt- och prövningsverket i uppdrag att krigsplacera utifrån denna planering. För en eventuell kommande bredare tillämpning av civilplikten behövs ett mera utvecklat system av

behovsutredningar och framställningar om krigsplacering från berörda myndigheter med flera.

Sammanfattande diskussion om behovet av författningsändringar

Plikt- och prövningsverket har under beredningen av uppdraget motsatt sig förslaget om att de skulle göra annan utredning av individer som har genomfört relevanta utbildningar för räddningstjänst. Som skäl har de dels anfört att det strider mot systematiken i lagen om totalförsvarsplikt att ge Plikt- och prövningsverket uppdrag att genomföra annan utredning för det nya ändamålet, och dels att ifall MSB genom ett tillägg i 4 kap 5 § förordningen om totalförsvarsplikt kommer att kunna göra annan utredning också skulle kunna behandla befintliga personuppgifter då ändamålet med behandlingen enligt Plikt- och prövningsverket är att anse som förenlig med den ursprungliga. MSB å sin sida anser att det inte är troligt att ansvarig tillsynsmyndighet kommer att godkänna att den nya behandlingen av personuppgifter, dvs. en behandling av uppgifterna i syfte att utreda, skriva in och krigsplacera personer med civilplikt, är förenlig med den ursprungliga. MSB menar därför att en sådan behandling troligen skulle kräva stöd i lag. Givet den begränsade tid som förelegat för uppdraget har MSB inte haft utrymme att fördjupa sig ytterligare i frågan eller att samverka med Integritetsskyddsmyndigheten, alternativt att begära förhandsråd med dem.

De erfarenheter MSB har dragit under arbetet med detta uppdrag pekar på att frågan om behandling av personuppgifter, och för vilket ändamål de ursprungligen har samlats in, är av stor betydelse för personalförsörjningen av det civila försvaret. Det finns sannolikt fler sektorer inom vilka det civila försvaret kommer att behöva förbereda personalförstärkningar genom olika typer av åtgärder, och möjligheten för berörda aktörer att kunna nyttja redan insamlade personuppgifter är i detta hänseende av avgörande betydelse. Skulle regeringen välja att inom ramen för det här uppdraget gå vidare med det alternativ som innebär att Plikt- och prövningsverket ges i uppdrag att vara utförare av annan utredning bör det ses som en extraordinär åtgärd för den här specifika uppgiften, och inte som en praxisbildande åtgärd. MSB delar i och för sig inte Plikt- och prövningsverkets inställning att det strider mot lagens systematik att ge Plikt- och prövningsverket en sådan uppgift, men håller med om att det är mer ändamålsenligt att låta de berörda myndigheterna genomföra annan utredning. Frågan om behandling av redan insamlade personuppgifter för annat ändamål än det ursprungliga blir då av central betydelse.

3.2.4 Inskrivning och krigsplacering

Inskrivning

Plikt- och prövningsverket ansvarar för inskrivningen med stöd av 3 kap 6 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

Krigsplacering

Plikt- och prövningsverket beslutar om att individen krigsplaceras i befattning i kommunal räddningstjänst efter utförd utredning och inskrivning. För att civilpliktiga ska kunna krigsplaceras i en kommunal räddningstjänstorganisation behöver denna ha en krigsorganisation och ett uttalat behov av resursförstärkning på särskild befattning.

3.2.5 Bedömning av antal individer

MSB bedömer att det sammantaget finns ca 15 000 personer som kan vara föremål för *annan utredning*. Av dessa 15 000 personer bedöms ca 2000 till 3000 personer kunna finnas lämpliga, efter fullgjord utredning, att skrivas in och krigsplaceras i befattning i kommunal räddningstjänst samt genomgå repetitionsutbildning. Det innebär en viktig första förstärkning av den personella förmågan till räddningstjänst under höjd beredskap.

3.3 Behov av kompletterande utbildning

Som utgångspunkt har de individer som identifierats kompetens för räddningstjänstuppgifter, genom en utbildning¹² alternativt yrkeserfarenhet.¹³ Utifrån att det kan ha gått en längre tid sedan individen genomförde en grundläggande utbildning för uppgifter inom räddningstjänst, samt att individen eventuellt inte vidmakthållit kompetensen fullt ut genom yrkeserfarenhet, bedömer MSB att det finns behov av en inledande repetitionsutbildning. Den inledande repetitionsutbildningen syftar till att vidmakthålla och vidareutveckla kompetensen för uppgifter inom räddningstjänst och särskilt räddningstjänst under höjd beredskap.

3.3.1 Behov av inledande repetitionsutbildning

MSB gör bedömningen att det finns ett behov av en inledande repetitionsutbildning för de personer som blir aktuella, och som tidigare genomgått utbildning för uppgifter inom räddningstjänst. I analysarbetet har hänsyn tagits till de slutsatser MSB redovisar i svaret på regeringsuppdraget Ju 2022/02312.¹⁴

MSB har också vägt in erfarenheter från räddningstjänsternas arbete i Ukraina i jämförelsen med vad en grundläggande utbildning för arbete inom svensk räddningstjänst ger för kunskaper och förmågor.

En inledande repetitionsutbildning bör innehålla följande ämnesområden, där kriget och dess påverkan genomsyrar val av metoder och ämnesinriktning:

¹² Exempel på utbildning för arbete inom räddningstjänst är Utbildning i skydd mot olyckor (SMO), Grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap (Grib), Brandman heltid och Brandman deltid.

¹³ Individer kan varit yrkesverksamma med lokalt genomförd utbildning, utan statlig utbildning.

¹⁴ Dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunal räddningstjänst under höjd beredskap, MSB dnr 2022-09064, svar på regeringsuppdrag Ju 2022/02313.

- Räddningstjänst under höjd beredskap: lagar som reglerar och inverkar på räddningstjänstens uppdrag, folkrätten, grunder i hantering av oexploderad ammunition, risker och riskbedömning
- Räddning: grunder i sök- och räddning, risker och riskbedömning
- CBRN/Farliga ämnen: grunder i hantering av främst CRN (kemiska (C), radiologiska (R) och nukleära (N) stridsmedel för indikering och sanering, risker och riskbedömning
- Akut omhändertagande: inom ramen för krigets påverkan kunna genomföra akut omhändertagande och transport av skadade.
- Brand: fokus på att utgöra ökad förmåga att kraftsamla vid fler och intensiva bränder i samband med användande av konventionella vapen.

MSB bedömer sammantaget att det behövs **en 12 dagar lång** inledande repetitionsutbildning (12 dagar sammanhängande mån-fre). Den inledande repetitionsutbildningen genomförs vid myndighetens skolor. Andra alternativ har övervägts men avfärdats, då utbildning med civilplikt är omgärdad av sådana krav att förutsättningar inte bedöms finnas på annat sätt.

3.3.2 Behov av återkommande repetitionsutbildning därefter

MSB bedömer att en kontinuerlig repetitionsutbildning utformas så att man efter den inledande repetitionsutbildningen med fem års intervaller, under **tre dagar**, repeterar och tillför ny kunskap inom områden som förändrats sedan den inledande repetitionsutbildningen ägde rum. Det kan vara lagar, Nato-anpassningar, säkerhetsuppdateringar och föreskrifter samt vägledning som tillkommit. Utformningen av repetitionsutbildningen syftar till att variera teori och praktiska moment. Den återkommande repetitionsutbildningen om tre (3) dagar genomförs vart femte år vid myndighetens skolor. Repetitionsutbildningen kan även ske som övning.

3.4 Konsekvenser av aktiveringen

En aktivering av civilplikt, även med den avgränsning som uppdraget ger, innebär ett verktyg för att planera verksamheten inför höjd beredskap och innebär en ökning av räddningstjänstens förmåga som ett första steg. En aktivering av civilplikt för samtidigt med sig en del konsekvenser i övrigt som behöver belysas.

3.4.1 Konsekvenser för individen

För individen innebär civilplikten ett ingående ingrepp i individens fri- och rättigheter. Ingreppet får anses proportionerligt sett till totalförsvarets behov av personalförsörjning. För individen som blir identifierad, utredd, inskriven och krigsplacerad samt kallad till repetitionsutbildning, medför det några särskilda konsekvenser som övergripande kan sammanfattas genom;

Delning av personuppgifter

För att bli identifierad, utredd, inskriven och krigsplacerad kommer uppgifter om individen att behöva inhämtas. Vissa uppgifter finns redan¹⁵ men där syftet med inhämtande av uppgifter kring individen behöver ändras, medan andra uppgifter behöver kompletteras.¹⁶

Krigsplacering

Individen blir efter utredning krigsplacerad i befattning i kommunal räddningstjänst, oavsett individens personliga preferenser. Det är sannolikt att det finns både individer som är högt motiverade, och de som saknar motivation för uppgiften vilket på olika sätt kan komma till uttryck.

Genomgå repetitionsutbildning

För att individen ska kunna vara tillräckligt förberedd för uppgiften behöver den genomgå en inledande repetitionsutbildning om 12 dagar, och därefter återkommande med fem års intervaller under tre dagar. Utbildningen är förenad med plikt under straffansvar. Det innebär ett visst inkomstbortfall för individen, och en inskränkning i dess övriga livsomständigheter.

3.4.2 Konsekvenser för kommuner och kommunal räddningstjänst

För kommuner och kommunal räddningstjänst innebär en aktivering av civilplikt utifrån uppdragsredovisningen en förstärkning för uppgiften under höjd beredskap inom en relativt kort tidsperiod. MSB bedömer samtidigt att det finns behov av att den nuvarande personella numerären på cirka 16 000 hel- och deltidsanställda brandmän i kommunal räddningstjänst fördubblas för att lösa uppgifter under höjd beredskap, där denna åtgärd kan svara för ca 13-19 procent av det behovet.

För att förstärkningen ska bli verkningsfull behöver flera aspekter beaktas, och ett samlat och systematiskt stöd utvecklas. Inom ramen för denna uppdragsredovisning har hänsyn tagits till behovet av personlig skyddsutrustning för de civilpliktiga. Behoven av stöd i övrigt för kommunal räddningstjänst framgår av MSB:s redovisning av uppdraget om dimensionerande planeringsförutsättningar för räddningstjänst under höjd beredskap.¹⁷

3.4.3 Konsekvenser för annan samhällsviktig verksamhet

Grundprincipen för totalförsvarets personalförsörjning är att individer ska tjänstgöra där de gör störst nytta för totalförsvaret. Det kan innebära att vissa individer med särskild nyckelkompetens inte bör krigsplaceras med civilplikt inom den kommunala räddningstjänsten utan istället kvarstå vid sin ordinarie arbetsplats under höjd beredskap. I de fall där en konkurrenssituation mellan samhällsviktiga

¹⁵ Exempelvis uppgifter om genomgången utbildning.

¹⁶ Exempelvis uppgifter om folkbokföringsadress, anställning i kommunal räddningstjänst, eventuell befintlig krigsplacering, svenskt medborgarskap, eventuell avvikelse i hälsotillstånd.

¹⁷ Dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunal räddningstjänst under höjd beredskap, MSB dnr 2022-09064, svar på regeringsuppdrag Ju 2022/02313.

verksamheter uppstår måste en avvägning göras kring var individen gör störst nytta. Givet detta så kan det finnas en risk att ett antal berörda individer inte kan ianspråkats för civilplikt.

Det är inte möjligt att fullt ut bedöma hur många och vilka individer som upprätthåller befattningar i andra samhällsviktiga verksamheter eller hur viktig respektive befattning kan antas vara. Omfattningen av konsekvenserna för annan samhällsviktig verksamhet vid höjd beredskap är därför svår att bedöma. Ur ett systemperspektiv är det här en viktig fråga som behöver beaktas i den fortsatta utvecklingen.

En aktivering av civilplikten kommer i första hand resultera i personalbortfall för den huvudsakliga arbetsplatsen under den tid som individen genomför repetitionsutbildning. Om det har uppkommit ett allvarligt problem av tillfällig natur på arbetsplatsen som måste åtgärdas under tjänstgöringen och som inte kan åtgärdas av annan än den totalförsvarspliktige, kan uppskov medges, vilket dåkan bidra till att begränsa allvarligare konsekvenser.

Det kan samtidigt konstateras att personalbortfall i någon större mening riskerar uppstå först under höjd beredskap, när individerna kan lämna sina ordinarie uppgifter för att ingå i kommunens organisation för räddningstjänst under höjd beredskap. Det måste dock särskilt beaktas att en aktivering på motsvarande sätt för fler verksamheter än kommunal räddningstjänst, där fler individer kan beröras, kan få betydande konsekvenser.

3.4.4 Kostnadsberäkningar

MSB har inhämtat uppgifter från Plikt- och prövningsverket samt Försäkringskassan för att sammanställa kostnadsberäkningarna för aktivering av civilplikt på redovisat sätt. Kostnaderna redovisas för åren 2023-2028. Från 2029 tillkommer kostnader för kontinuerlig repetitionsutbildning för de som genomgått utbildning under 2024. Dessa redovisas inte nedan, då de ligger relativt långt fram och är förenade med andra kostnadsosäkerheter givet bl.a. inflationen.

En förutsättning för att MSB ska kunna genomföra nödvändig repetitionsutbildning för civilpliktiga, är att den Grundutbildning för räddningstjänstpersonal (Grib) som idag bedrivs på MSB:s skolor upphandlas för genomförande av annan aktör. På så vis skapas ett nödvändigt utrymme på skolorna.

Kostnaderna är till stora delar beroende på antal individer som genomgår utbildning, utifrån kostnader för kost, logi, ersättning, resor samt personlig skyddsutrustning. I kostnadsberäkningarna har hänsyn tagits till behov av anpassningar av MSB:s skolor genom bl.a. utbildnings- och övningsanordningar, materiel för genomförande av utbildning samt den personal som krävs. I kostnadsberäkningarna har hänsyn tagits till behov av *annan utredning* inför inskrivning, vilket i tabell 2 är inkluderat i kostnaderna för MSB.

Som utgångspunkt för kostnadsberäkningarna har nedan angivna antal civilpliktiga använts;

Tabell 1. Antaganden om antal inskrivna och repetitionsutbildade 2023-2028

	2023	2024	2025	2026	2027-2028
Antal inskrivna	1000	1000	1000	0	400
Genomgått inledande repetitionsutbildning	0	600	1200	900	210

Tabell 2. Kostnader för berörda aktörer i tusental kronor.

Myndighet	2023	2024	2025	2026	2027-2028
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	7 000	110 300	171 300	139 500	68 200
Delkostnader myndighetsgemensamma kostnader	1 000	4 200	6 600	5 300	2 500
Delkostnader för personal mm	4 000	14 800	20 700	15 900	8 000
Delkostnader för materiel	1 000	9 500	19 400	15 400	3 600
Delkostnader för tjänster för Grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap	0	28 000	28 000	28 000	28 000
Delkostnader för övriga köp av tjänster	0	6 500	5 500	3 000	3 000
Delkostnader för hyra	1 000	5 000	5 000	5 000	5 000
Delkostnader för avskrivningar	0	1 700	2 500	2 500	2 500
Delkostnader för förmånskostnader för civilpliktiga	0	22 600	47 600	37 400	9 200
Delkostnader för stöd till kommunal räddningstjänst genom personlig skyddsutrustning	0	18 000	36 000	27 000	6 300
Totalförsvarets plikt- och prövningsverk	3 000	15 600	16 200	15 900	15 200
Delkostnader för personal	2 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Delkostnader för systemutveckling och anpassning	1 000	5 000	5 000	5 000	5 000

Delkostnader för resor för civilpliktiga	0	600	1 200	900	200
Försäkringskassan	800	1 800	1 300	1 000	800
Summa	10 800	127 700	188 800	156 400	84 200

Behov av undantag för tecknande av längre hyresavtal

I syfte att få förutsättningar för ändamålsenliga anpassningar av lokaler med anledning av en aktivering av civilplikt och de åtgärder som krävs för bl.a. genomförande av repetitionsutbildning, bedömer MSB att hyresavtal med Specialfastigheter¹⁸ behöver vara längre än nuvarande år. Genom längre hyresavtal ges förutsättningar att sprida investeringskostnader över en längre period, vilket MSB bedömer behöver vara minst tolv (12) år. Längre hyresperiod, förutsätter särskilt undantag efter beslut av regeringen.

¹⁸ Hyresvärd för MSB:s verksamhet vid skolorna i Revinge och Sandö.

4. Övergripande beskrivning av vad som behöver ske och när

MSB bedömer att det är möjligt att uppnå en sammantagen förstärkning av antalet krigsplacerade i kommunal räddningstjänst om ca 2000 och 3000 personer vid utgången av 2026. Det innebär en viktig förmågeförstärkning för räddningstjänstens uppgifter under höjd beredskap under en relativt kort tidsperiod.

MSB bedömer att det med hög ambition och skyndsamma beslut är möjligt att 1000 personer inledningsvis är krigsplacerade kring årsskiftet 2023/2024. De första personerna genomgår därefter en inledande repetitionsutbildning under andra halvåret 2024 och har därefter fullvärdig kompetens för uppgifterna de har att utföra.

4.1 Övergripande tidslinje och behov av åtgärder

Den tidslinje och de åtgärder som redovisas här, utgår från att uppnå en förstärkning av kommunal räddningstjänst med ca 2000 och 3000 personer vid utgången av 2026.

Figur 2. Övergripande steg som behöver tas

Beslut om aktivering samt författningsändringar

En förutsättning för att realisera vad uppdraget redovisar, är ett regeringsbeslut om aktivering samt författningsändringar beskrivna under 3.2.3.

Utifrån MSB:s bedömning förutsätter en skyndsam hantering, att Plikt- och provningsverket utför *annan utredning* med anledning av att författningsändringarna kan avgränsas till förordning. För att MSB ska utföra *annan utredning*, bedöms att författningsstöd även behöver finnas i lag.

För att redovisad tidsplan ska kunna hållas behöver denna del vara klar senast 31 augusti 2023.

Finansiering säkerställd

Finansiering behöver säkerställas för åtgärder som måste vidtas redan under 2023 om beskrivna tidslinje ska hålla. Detta behöver ske skyndsamt. Övrig finansiering från 2024 och framåt behöver också säkerställas snarast möjligt.

Föreskrifter på plats

Nödvändiga föreskrifter som beskrivs i 3.1.1 behöver vara på plats 1 oktober 2023. MSB ansvarar för fullt ut för detta och bedömer att det är hanterbart.

Identifiering, utredning, inskrivning och krigsplacering

Dessa åtgärder inleds från 2 oktober givet att övriga åtgärder vidtagits. MSB bedömer att det är mest effektivt att genomföra dessa steg med grupper av individer om ca 1000 personer. Det innebär att det är relativt nära mellan beslut om inskrivning, krigsplacering och att individen får kallelse till en inledande repetitionsutbildning. Första gruppen av individer beräknas vara krigsplacerade kring årsskiftet 2023/2024. Därefter hanteras motsvarande grupper varje år.

Inledande repetitionsutbildning

Efter beslut om inskrivning och krigsplacering, får berörda individer kallelser till inledande repetitionsutbildning. Dessa sker med tidigaste start 1 juli 2024. Under andra halvåret 2024 bedöms ca 600 personer kunna genomgå denna utbildning.

4.2 Stöd till kommunal räddningstjänst

I MSB:s redovisning av dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunal räddningstjänst under höjd beredskap bedömer myndigheten att den kommunala räddningstjänsten i nuläget inte är dimensionerad för att klara de krav som ställs under höjd beredskap. MSB menar att det kommer att krävas omfattande förstärkningar av bland annat personal och utbildning av den tillkommande personalen för att kunna hantera konsekvenserna av ett väpnat angrepp.¹⁹

Det stöd som kommunal räddningstjänst behöver för att fram till 2030 nå den förmåga, inklusive den fördubbling av personal som MSB bedömer nödvändig, redovisas närmare i uppdraget.

Inom ramen för denna uppdragsredovisning har hänsyn tagits till att förse de civilpliktiga med nödvändig personlig skyddsutrustning. Vidare arbete får utvisa på vilket sätt den personliga skyddsutrustningen lämpligen ombesörjs.

4.3 Information till berörda aktörer

Kommunikationsåtgärder utgör en viktig förutsättning för att en aktiverad civilplikt ska bli effektiv. Tre målgrupper är särskilt viktiga att kommunicera med och beroende på målgrupp varierar behov och åtgärder. Målgrupperna redovisas nedan. Det finns några centrala tidpunkter för när åtgärderna blir särskilt viktiga; vid uppdragsredovisningen, vid regeringsbeslut om aktivering, vid ikraftträdande av föreskrifter m.m. samt i god tid före och i samband med att inskrivnings- och krigsplaceringsbeslut meddelas. MSB har inom ramen för uppdraget utarbetat

¹⁹ Dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunal räddningstjänst under höjd beredskap, MSB dnr 2022-09064, svar på regeringsuppdrag Ju 2022/02313.

frågor och svar, samt tagit fram en kommunikationsplan med bland annat kommunikationsaktiviteter och kanalval.

I flera delar finns det redan framtagen information som även kan användas för de ändamål som redovisas häri.

Primära målgrupper och kommunikationsbehov

Personer som kan komma att bli krigsplacerade

Dessa personer behöver information om vad som gäller för beslut om inskrivning, krigsplacering, repetitionsutbildning, ersättning m.m.

Kommunal räddningstjänst

Kommunal räddningstjänst har behov av information gällande repetitionsutbildningens innehåll och omfattning, vilka individer som kan komma att tillföras deras krigsorganisation som civilpliktiga samt vilket ansvar som följer av det.

Arbetsgivare

De personer som tas i anspråk med civilplikt har i de flesta fall en arbetsgivare som behöver information om vad det innebär. Det gäller både inskrivningen, krigsplaceringen samt repetitionsutbildningen och vad plikt innebär i stort.

Sekundära målgrupper och kommunikationsbehov

Allmänheten i övrigt, inklusive övriga arbetsgivare, annan samhällsviktig verksamhet och media

Det finns ett värde av en mer allmänt hållen information vid en aktivering av civilplikten gällande höjd beredskap, innebörden av plikt, vad den som inte redan är ianspråktagen kan göra för att bidra till totalförsvaret och det civila försvaret och vilket stöd som finns för företag. Vidare finns också behov av information till den som i övrigt bedriver samhällsviktig verksamhet, och hur aktiveringen kan komma att påverka.

Bilaga 1: Författningsändringar

Nuvarande

4 kap. 5 § förordning om totalförsvarsplikt

I 2 kap. 1 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt finns bestämmelser om skyldighet för en totalförsvarspliktig att lämna vissa uppgifter på begäran av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk, en kommun eller en region.

En totalförsvarspliktig är även skyldig att lämna uppgifter enligt 2 kap. 1 § lagen om totalförsvarsplikt på begäran av en länsstyrelse, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Försvarmakten, Post- och telestyrelsen, Trafikverket, Transportstyrelsen, Statens jordbruksverk, Migrationsverket, Statens energimyndighet och Affärsverket svenska kraftnät.

3 kap. förordning om totalförsvarsplikt

12 § (tidigare upphävd genom förordning 2008:1090)

Ändring

I 2 kap. 1 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt finns bestämmelser om skyldighet för en totalförsvarspliktig att lämna vissa uppgifter på begäran av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk, en kommun eller en region.

En totalförsvarspliktig är även skyldig att lämna uppgifter enligt 2 kap. 1 § lagen om totalförsvarsplikt på begäran av en länsstyrelse, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Försvarmakten, **Myndigheten för samhällsskydd och beredskap**, Post- och telestyrelsen, Trafikverket, Transportstyrelsen, Statens jordbruksverk, Migrationsverket, Statens energimyndighet och Affärsverket svenska kraftnät.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska på begäran av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk lämna uppgifter om totalförsvarspliktiga som genomfört utbildningar inom räddningstjänst.

Ny lag om behandling av befintliga personuppgifter om totalförsvarspliktiga som genomfört utbildningar inom räddningstjänst

Syftesbestämmelse

Syftet med denna lag är att ge Myndigheten för samhällsskydd och beredskap möjlighet att i sin verksamhet behandla befintliga personuppgifter om totalförsvarspliktiga som genomfört utbildningar inom räddningstjänst på ett ändamålsenligt sätt samt att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks vid sådan behandling.

Ändamålsbestämmelse

Befintliga personuppgifter om totalförsvarspliktiga som genomfört utbildningar i räddningstjänst i Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps verksamhet får behandlas om det är nödvändigt för att

1. *ta fram underlag för beslut om mönstring, inskrivning, krigsplacering eller annat ianspråktagande av personal till totalförsvaret,*
2. *säkerställa att den registrerade fortlöpande får ändamålsenlig utbildning och en lämplig placering inom totalförsvaret,*
3. *se till att den registrerade fullgör sina skyldigheter i fråga om totalförsvarsplikten, och*
4. *tillgodose den registrerades rättigheter och trygghet i egenskap av totalförsvarspliktig.*

Andra nödvändiga bestämmelser för att begränsa tillämpningen av EU:s dataskyddsförordning i enlighet med vad som är möjligt.

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
651 81 Karlstad Tel 0771-240 240 www.msb.se
Publ.nr MSB2173 – februari 2023 ISBN 978-91-7927-366-8